

FABIANIJEV ŠTANJEL

Fabianijeva zapuščina Štanjelu in Kobdilju

1. Komplex vile Ferrari (1920-1935)
2. Prenova gradu, Štanjel (okoli 1929-1938)
3. Vhodni stolp, Štanjel, obnova (1931)
4. Stolp na vratih, Štanjel, obnova
5. Ureditev trga s stopniščem in klančino pred cerkvijo sv. Danijela, Štanjel (okoli 1930)
6. Obnova »Romanske hiše«, Štanjel (1935)
7. Casa del Fascio / Zadržni dom, Štanjel (1938)
8. Preureditev vojne bolnice v Hotel Miramonti, Štanjel (1934)
9. Ureditev vhoda na vojaško pokopališče, Štanjel (okoli 1930)
10. Nagrobnik za mamo Charlotte, pokopališče Kobjdilj (1923)
11. Mahničeva domačija, Kobjdilj, obnova
12. Ureditev Vile Maks, Kobjdilj (okoli 1930)
13. Ureditev zajetja vode in napajališča, Kobjdilj (okoli 1930)
14. Domačija Fabiani

Vir: Štanjel – živo naselje

USTANOVA
MAKS
FABIANI

OBČINA KOMEN

Izdajatelj: Občina Komen
Zasnova, teksti in izbor slik: Nataša Kolenc, Tina Jazbec
Oblikovanje: Urška Vrtovec
Fotografije, dokumenti: Ustanova Maks Fabiani, Goriški muzej Nova Gorica
Lektoriranje: Barbara Jejčič

MAKS FABIANI (1865 – 1962)

ARHITEKT • URBANIST • PROFESOR • ŽUPAN • IZUMITELJ • PISEC • MISLEC • HUMANIST

Maks Fabiani – Serzentov iz Kobdilja je bil rojen 29. aprila 1865 kot eden številnih otrok kraškega veleposestnika Antona Fabianija in tržaške plemkinje tirolskega rodu Charlotte von Kofler.

Fabianijeva domačija z večstoletno murvo na dvorišču je bila v času Avstro-Ogrske monarhije večkulturno okolje, kjer so sobivali trije narodi in jeziki: slovenski, nemški in italijanski.

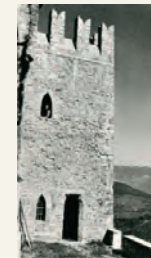
S Krasa je Maks odšel na šolanje v Ljubljano in nato na **študij arhitekture** na dunajsko Politehniko.

V letih med obema vojnama je bil ves čas prisoten tudi doma na Krasu, med letoma 1935 in 1945 je postal **župan Štanjela**. S premišljenimi posegi je kraju vrnil nekdanjo središčno vlogo in bistveno prispeval k oblikovanju prostora, kot ga poznamo še danes.

Dosegel je, da je takratna italijanska država odkupila **štanjelski grad**, v katerem je v 30-ih letih 20. stoletja uredil občinsko središče z županstvom, šolo, vrtcem, kinodvorano, ambulanto in drugimi javnimi prostori, kar je predstavljalo eno prvih preureditev grajskih poslopij za večnamensko javno rabo na sploh.

Fabiani je v Štanjelu obnovil in preuredil **vhodni stolp, dostopno stopnišče in vaški trg s ploščadjo** med gradom in cerkvijo. Načrtoval je obnovo cerkve in zvonika.

Obnovil je **romansko hišo**, danes bolj poznano kot Kraška hiša, z vaškim vodnjakom, v kateri je urejena štanjelska etnološka zbirka. Na **vojaškemu pokopališču** iz prve svetovne vojne je uredil vhod, bližnjo stavbo pod štanjelskim obzidjem, ki je sprva služila kot vojaški objekt, je preuredil v **hotel Miramonti**.

Dunajska leta predstavljajo višek Fabianijeve kariere arhitekta in urbanista. Po začetnem sodelovanju z vodilnim secesijskim arhitektom Ottom Wagnerjem se je Fabiani uveljavil kot **snovalec mestnih palač** na Dunaju, v Trstu, Ljubljani, Gorici in kot **urbanist monarhije**. Za urbanizem Ljubljane in mesta Bielsko na Poljskem mu je dunajska univerza leta 1902 podelila častni doktorat, imenovan je bil za univerzitetnega profesorja.

Leta 1917 se je Fabiani vrnil na Goriško, da bi prevzel vodenje obnove v prvi svetovni vojni porušenih krajev vzdolž soške fronte. Kot je sam pojasnil, je to dojemal kot moralno dolžnost, zaradi katere se na Dunaj ni več vrnil. Do leta 1922 je podpisal **92 urbanističnih načrtov** za mesta in vasi v Posočju, na Goriškem in Krasu.

Najbolj znana Fabianijeva zapuščina v Štanjelu je **Ferrarijev vrt**. Nastal je kot dopolnitev t. i. **Vile Ferrari** – niza stavb na nekdanjem vzhodnem štanjelskem obzidju, ki jih je arhitekt preuredil za nečaka Enrica Ferrarija in njegovo družino. Srednjeveški Štanjel je s posegom dobil povsem nove vsebine, ne da bi bila pri tem okrnjena njegova temeljna identiteta. Podoben **spoj tradicionalnega in modernega**, funkcionalnega in vizualnega je Fabiani mojstrsko izpeljal tudi pri oblikovanju vrta. Njegova posebnost je **vodovodni sistem**, ki inovativno in brez zahtevnih tehnologij rešuje problem vode na Krasu in kaže na Fabianijev tehnični duh.

Zadnji poseg, ki ga je Fabiani v Štanjelu načrtoval v času med obema vojnama, je bila stavba **Casa del Fascio** iz leta 1938, kasnejši Zadržni dom. V tem obdobju je zase in brata v Kobdilju uredil eno od vaških hiš, kasneje znano kot **Vila Max**.

V drugi svetovni vojni sta bila Štanjel in Kobdilj uničena, zgorela sta Fabianijev osebni arhiv in hiša, poškodovana je bila tudi Serzentova domačija v Kobdilju. Fabiani je vaščanom pomagal pripravljati dokumentacijo za pridobitev sredstev za obnovo s strani **zavezniške vojaške uprave**. Po letu 1947, ko je ta del Krasa pripadel Jugoslaviji, se je dokončno naselil v Gorici, kjer je leta 1962 umrl in bil pokopan. Kasneje so njegove posmrtno ostanke prenesli v družinsko grobnico v Kobdilj.